

פרשת כי תצא

מחודש

הבטחת ונתנו בידך היא בתנאי שהציאה למלחמה היא לשם נקמה

בִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל אֹיְבֶיךָ וְנָתַנּוּ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְשָׁבִיתָ שְׁבִיּוֹ: (דברים כא, י)

בי תצא למלחמה על אויביך וגו'. כריך לדעת למה הולך לומר כל זה, שלא היה כריך לומר אלא כי תראה בשביה אשת וגו'. עוד, אחר שאמר **בי תצא למלחמה**, לא היה כריך לומר על אויביך:

ואולי כי לפי שצא הכתוב להחזיר יפת תואר שאסורה שלא בשעת מלחמה, גם להחזיר קדלי דחזירי [כתלי חזירים] (מולין י). ושאר איסוריו, חס הכתוב שצויה יסורא למלחמה רגליהם לרע יראו (ישעי' נט ז), כדי שיהנו מדבר איסור, לזה צא הכתוב והתנה ואמר **בי תצא**, תהיה יליאתך למלחמה להנקה מאויביך שהם אויבי ה', על דרך אומרו (תהלים קלט כא-כב) הָלוֹא מִשְׁנֵאִיךָ יְיָ אֶשְׁנָא וגו' לְחוֹצִים הָיוּ לִי, לטעם זה תהיה יליאתך. ואם תעשה כן, ונתנו ה' אליהיך בידך ושביית שביו, ומזה אתה למד, שזולת כן אם תהיה יליאתך לטעם אחר, והטעם מובן ממה שאמר בענין, אינו מובטח שיתנהו ה' בידו:

בִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל אֹיְבֶיךָ וְנָתַנּוּ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְשָׁבִיתָ שְׁבִיּוֹ: וְרָאִיתָ בַּשְּׁבִיָּה אִשָּׁת יִפֶּת תֹּאֵר וְחָשַׁקְתָּ בָּהּ וְלָקַחְתָּ לָּךְ לְאִשָּׁה: וְהִבֵּאתָהּ אֶל תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְגִלְחָהּ אֶת רֹאשָׁהּ וְעָשִׂיתָהּ אֶת צַפְרָנֶיהָ: וְחִסְרָהּ אֶת שְׂמֹלֶת שְׁבִיָּהּ מַעְלֶיהָ וְיָשְׁבָה בְּבֵיתְךָ וּבִכְתָּהּ אֶת אֲבִיהָ וְאֶת אִמָּהּ יָרַח יָמִים וְאַחֲרַיִם בֵּן תִּבּוֹא אֵלֶיהָ וּבְעֻלָּתָהּ וְחִיתָהּ לָךְ לְאִשָּׁה: וְחָיָה אִם לֹא חָפְצָתָ בָּהּ וְשִׁלַּחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ וּמָכַר לָא תִמְכְּרָנָה בְּכַסֵּף לֹא תִתְּעַמֵּר בָּהּ תַּחַת אֲשֶׁר עֲנִיתָהּ: (כא, י-יז)

אשת יפת תואר היא כדי לברר הניצוצות הקדושות שנפלו בקליפות

וראית בשביה אשת יפת תואר. הנה מאומרו יפת תואר משמע דוקא יפת תואר, ומאומרו וחסקת בה דרשו בספרי (פי' ריח) 'אפילו כעורה', וזה מן התימה למה יאמר יפת תואר ויטוּךְ לרבות כעורה, היה לו לומר וראית אשת ולא יכתוב לא יפת תואר ולא וחסקת:

ולישב הכתוב כריך להעיר בענין, למה יא' ה' כדברים האלה לטמא אדם עמנו בצת אל נכר (ע"פ מלאכי ב יא), ובפרט בעת מעשה הגם, במקום שריך להוסיף טהרה ודבקות בה' יתיר, לעשות מעשה כיעור השנאויו אלא יתברך, וזה יפעיל הרחוק דבקותו בו יתברך. בשלמא התרת אכילת איסור מנינו לרמז"ס ז"ל (ה' מלכים פ"ח ה"א) שנתן טעם אם ירעב, והוא טעם נכון, אבל מעשה זה יתעבנו עושנו. ורבותינו ז"ל אמרו (קידושין כא:) 'לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע', ומן הראוי הוא להכניעו ולאכדו מלב עם קדוש, בזמן ההוא אשר מלכס בראשם להלחם להם:

אבן יסוד הדבר וסודו הוא על פי דבריהם ז"ל (זו"ח בלק פח.) שאמרו שחטא אדם הראשון נשבו כמה נשמות יקרות ביד סטרא אחרת, והם נשמות הגרים, ולא ולמד כמה וכמה גדולי עולם באים מהאומות, ורות המואביה תוכיח (עיי' יצמות סג), וכמה גדולי

פניני וחידושי אור החיים הק'

יש מצוה לשבות יפת תואר

וְשָׁבִיתָ שְׁבִיּוֹ: (כא, י). מצוה, כדי שלא יראה כמזלזל במנת מלך:

לזכור במלחמה שה' הוא הנותן לך כח

וְשָׁבִיתָ שְׁבִיּוֹ: (כא, י). עוד רמז, שהגם שתהיה אתה בגדר שבי, לפי ערך המשתער ללוחם ונלחם, אף על פי כן ושביית, ומזה ענין תחזינה כי ה' הוא הנותן לפניך, ולא כחך ועוצם ירך עושה חיל:

אסור לבעול קודם שישבנה

וְשָׁבִיתָ שְׁבִיּוֹ: וְרָאִיתָ בַּשְּׁבִיָּה (כא, י-יא). או נתכוון לאסור יפת תואר כל עוד שלא שבו שביו, שלא יאמר אדם כיון שהותרה לי אחספנה ואוליכנה ואבעלנה, תלמוד לומר **ושביית שביו וראית בשביה**, פירוש כשתשבה אותה ותהיה שלך אם ראית בשביה וגו':

סומך ה' לנשברי לב

וְחָיָה חַיֵּן הַכֹּהֵן לְשִׁנְיָהּ: (כא, טו). אמר הכתוב בדרך ודאית, על דרך אומרו (בראשית כט לא) 'וירא ה' כי שנואה לאה', כי ה' יראה בנשברי לב לסומכם:

עולם, שמעיה ואבטליון (גיטין נז), ואונקלוס הגר (סס נ), וכאלה רבות:

עוד אגלה לך סוד אחד, תמצא נשמה טהורה דבוקה בנשמה טמאה, ואין כח בטהורה להטות הטמאה להטיב, והיא מונחת שם עד עת דרור. ולא ולמד כיוצא בזה מנשמת רבי חנינא בן תרדיון שהיתה דבוקה בשכם בן חמור, כרמוז בחיצת קחצ"ת ידים (בראשית

לכ כא), כאמור בדברי המקובלים (ליקוטי תורה ושלח), ומנינו שהנפש הלז לא עשתה מפעל טוב בשכם, וינתה כשדבק בדינה, מאלה הגפס מינה ונדבקה בו, כאומרו (סס פס' ג) וְתִדְבֶּק נִפְשׁוֹ בְּדִינָהּ, ושמור לך כלל זה. ויש נפש קדושה בין הקליפה, שבמקום שכונתה חטה לב השוכנת בחורו להטיב, ויגרשו חלק הרע או ימתקוהו, והם הגרים המתגיירים מן האומות מעמלן כרות המואביה וכנעמה, וכמו שראינו בעינינו גרים שמעמלם באים ומתגיירים:

והנה כבר כתבתי כמה פעמים, כי באמצעות מעשה המלוא יתלבש באדם אור השכינה ויגרש ממנו חלק הרע, כאומרו (קהלת ח ה) שְׁוִימֵר מְנֻחָה לֹא יֵדַע דְּבַר רָע, ובפרט שלוחי מלוא. ועיין מה שפירשתי בפרשת שלח לך (במדבר יג טו) ששלוחי מלוא בשעת שלוחותם, אפילו מיצר הרע מלחם מליכס. וכמו כן העוסק בעבירה מתלבשת בו רוח הטומאה ומעותה דרכו:

ואחרי הודיע ה' אותנו את כל זאת, יאירו מאמרי אל עליון כשמש בזהרים במלואו זו, והוא לפי שהקדים **בי תצא למלחמה** וגו', שיפאלו היא לדבר מלואו כמו שפירשנו למעלה, אמר עוד **אם ראה בשביה**, פירוש בשעת שביה, וכמו שכן דקדק רמב"ם בפ"ח מה' מלכים (ה"א), כי באותה שעה עודנו עוסק במלואו, אם יראה **אשת יפת תואר**, פירוש **אשת סמוך**. ורבותינו ז"ל אמרו (קידושין כ"א): אשת איש, ודבריהם אמת, אלא שאם לדבריהם לבד יכוין, היה לו לומר אשת איש לא **אשת יפת תואר**. אלא בזה להעיר שבאמצעות היותו עוסק במלואו, יגלה ה' את עיניו להכיר בגויה שיש בה **יפת תואר**, שהיא נשמה הקדושה הנקראת **יפת תואר**, כי זוהר נשמות הקדושות מופלג ועלום הוא, וזאת האשה קנתה בה חלק זה הטוב, ולזה קראה הכתוב **אשת יפת תואר**. והכרתה הוא על ידי שאתה רואה שאתה חושק בה בזמן שאתה דבוק בשכינה, באמצעות היותך עסוק בשליחות מלואו כאמור, זה יעירך שלדבר טוב חשקת:

ורקדק לומר **בה** ולא אמר אותה, להעיר כי לא לאשה אתה חושק אלא למה שבה, שהיא **יפת תואר**, שהוא חלק הטוב הדומה לנפש הטורה. וכפי זה הגם שכעורה האשה, בכלל ההיתר, כי אינו חוזר **יפת תואר** לגולם הנגלה, כי אליו לא ימשך תאות ישראל במצב זה כמו שאמרנו:

ואמר ולקחת לך **לאשה**, הגה בכל מאמר המתכנה לה, אמר הכתוב בלשון כינוי, **והבאתה וגו' ובעלתה וגו' ושלחתה**, וכאן אמר ולקחת, כינה הכתוב, להעירך שהלקיחה היא בנעלם, שהיא נפש הקדושה, שבאמצעות הענין יהיה לו בה לקיחה אחרת שיזכה ביפת תואר, כי כשידבק איש ישראל באשה שבה חלק מהטוב, תכף יקנה מקומו חלק הטוב בישראל ויזכה בו, כמו שזכרנו דינה בת יעקב בנפש קדושה בפגוע בה שם בן חמור:

והנה לפי שיש שתי בחינות בדבוקות הקדושה בקליפה כמו שזכרנו למעלה, וזאת האשה אין ידוע אם חלק הדבוק בה הוא דבר היוצא בדבוקה ראשונה כנוצר, ונשארה האשה חלוטה בחלק הרע ונתרונה מחלק הטוב, או אפשר שכולה נחלטת בחלק

דרכי העבודה במלחמת היצר

ובדרך רמז תתבאר הפרשה על זה הדרך. הגה כל בנין העולם וקיומו תלוי במעשה עם בני ישראל, אם יטיבו דרכיהם העולם קיים, וישימחו השמים ותגל הארץ (תהלים טו יא), גם ה' אלהינו ישמח ויגל בנו, ויושר דרכם של ישראל תלוי בנצחון יצר הרע. ובזה הכתוב להעיר האדם, כי ביפאלו העולם העליון לבד לעולם הזה, יהיה מוכן למלחמה, כי לא יחשוב שאין צריך תגבורת לנצחון זה, אלא אדרבה לזו יקרא מלחמה, על דרך אומרים (אבות פ"ד מ"א) 'איזהו גבור הכובש את יצרו' שאין גבורה גדולה מזו, ולזה אמר **למלחמה** בפת"ח תחת הל"מ:

ואומר על אויבך, בזה להעיר כי לא מלחמה זו כגבור הלוחם ללכוד עיר, וכשיקוץ במלחמה יפנה וילך לעצמו, אלא

הטוב כרות וכנעמה. לזה יא' ה' **והבאתה אל תוך ביתך וגו'**, וירחק ממנו חלק בדבוקות בחינת הרע, ואז תדבק האשה אחר שלשים יום, אם נתגיירה – אשתו זו, והרי היא כרות וכנעמה, והוא אומרו **והיתה לך לאשה** – אם יחפז. ואם לא יחפז וגו', זה כל האות כי חלק הטוב שהיה בה ילא על ידי מעשה הראשון ונחלק הרע:

ולצר שיש מקום שיתאוו האדם לאשה נכריה בדרך זנות, כי לא אמרנו שלא יתאוו לנכרית – אלא אם יש בה נפש קדושה – דוקא בזמן שהוא בדבר מלואו כמו שכתבנו, מה שאין כן אחרי כן, לזה נזהר ה' ויגלה את **ראשה ועשתה את צפרניה וגו'** וכל הדברים המנוולים את האשה, להסיר תאוה הטבעית, ואם נתגיירה וחפץ בה – זה כל האות כי נתמתקה ונחלט ממנה חלק הרע, ולזה **והיתה לו לאשה**, ואם לא יחפז בה, דקדק לומר **בה**, להעיר כי החפץ הוא במה שבה שהוא חלק הטוב:

ואומר ושלחתה לנפשה. דקדק לומר **לנפשה**, לתת טעם למה ישלחנה ולא ימכרנה ויהנה מדמיה, כיון שהיא מכלל השביה שנתן לו ה', ואמר, הטעם הוא **לנפשה**, פירוש בשביל נפשה, שהיא יפת תואר שרמז בתחילה, אחר שנהנה ממנה. או על זה הדרך, **לנפשה**, פירוש הטמאה של הגויה, לשלול כי נפש יפת תואר הטורה כבר זכית בה, ולא נשאר בה אלא נפש הגויה. ואומרו **ומכור לא תמכרנה**, כי ה' חפץ שלא ינהגו ישראל עם בחינת הרע בדרך זה, על דרך אומרו (תהלים סט כז) **אֶשֶׁר הִפִּיתָ יָדְפוּ, שְׂרוּחַ הַקּוֹדֵשׁ מִתְרַעֶמֶת עַל הָאוֹמוֹת, שְׂאֵחַר שְׂרוּאִים יִשְׂרָאֵל מִיּוֹכֵים רֹדְפִים אוֹתָם, וְזו כִּיּוֹלָא בַּהּ, שְׂאֵחַר שְׂהוּיָא בּוֹלַעַה מִפִּיהָ לֹא יִהְיֶה עוֹד מִכֶּסֶּפֶה:**

וגמר אומר תחת **אשר עניתה**, פירוש אשר הוצאת ממנה עושרה וטובה – שהיא יפת תואר – ועשית אותה עניה, עשית אותה מעונה, עשית אותה עבודה. וזה יעיד עוד על דברינו, כי היתכן בעולם שישראל הבא על אשה הגויה הוא מענה אותה, והלא אמרו ז"ל (ע"ז כ"ב) 'חביבה עליהם בהמתן של ישראל יותר מנשותיהן, ונשותיהם יותר מהם', ומה עיניו הוא זה לגויה, אלא הכוונה הוא עיניו הנעלם, שהוא שלל קדש ממנה:

כאדם הלוחם עם אויבו, שאם יתקל יקום עליו והכהו, כמו כן אם יתקל האדם מללחום את האויב, יקום עליו ויאדדהו מן העולם. ומצטיחו הכתוב שהגם שחקיף הוא היצר מכח האנושי, אף על פי כן יתנהו ה' בידו. ואומר **ושבית שביו** דקדק לומר **שביו** ולא אותו, שאין בו ממש בעצמו, והעדלו הוא המקווה, אלא **שביו** פירוש מה ששבה הוא מבחינת הטוב ממך ומכיוצא בך, בפיתוי ונצחוננו, שכמה נשמות מעם בני ישראל שביות בידו: ואומרו **וראית בשביה אשת יפת תואר**. אמר **אשת** סמוך, פירוש נשמת אדם, כי אין הס"מ שולט בנפש עד שתדע מטה ותכנס באדם, ממנו הוא לוקחה בשבי. והנפש תקרא אשה, וקרא לזו **יפת תואר**, כי הנפש יפה עד מאד, אלא שמתנוולת

פניני וחייושי אור החיים הק'

תורתו של הגוי אין לה שום עליה

כִּי יִמָּצֵא אִישׁ שֹׁכֵב עִם אִשָּׁה בְּעֵלְתָּ בְּעַל וּמָתוּ גַם שְׁנֵיהֶם (כב, כג). ואומרו עוד **כִּי יִמָּצֵא אִישׁ שׁוֹכֵב וְגו'**, יתבאר על פי דבריהם ז"ל (סנהדרין נט). שאמרו 'גוי העוסק בתורה חייב מיתה', ע"כ. והוא אומרו **כִּי יִמָּצֵא אִישׁ שׁוֹכֵב עִם אִשָּׁה** - שהיא מאורסת לבעלה, שהיא התורה כלת ישראל, ומתו גם שניהם פירוש העכו"ם העוסק, וגם התורה היא לא יהיה לה עליה, אלא תדעך נרה, ואין לה חיות כדרך אמרי תורה דכתיב (משלי ז כג) **כִּי חַיִּים הֵם**:

נשים אינם יכולים לקדם אורחים ללא רשות בעליהן

עַל דְּבַר אֲשֶׁר לֹא קָדְמוּ אֲתָכֶם בְּלָחֶם וּבְמִים (כג, ד). שוב עמדתי אל תוכן ענין זה, וראיתי שאין טענה על הנקבות לקדם לנשים, כי הגע עצמך שירצו בלבם לקדם היכול ילכו עשות בלא רשות בעליהן, ומה גם בראות בעליהן אויבים להם, אנוסים הם הגם שלא יקדמו אותם, ומעתה אין טענת **אֲשֶׁר לֹא קָדְמוּ** אלא על הזכרים, ועמד הדין 'עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית' (ויכוח סט):

ה' אוהב ישראל אפי' כשאנים ראויים

וְלֹא אָבָה ה' אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹעַ אֶל בְּלָעַם וְכו' **כִּי אֶהְיֶה חַי אֱלֹהֶיךָ**: (פג, ו). אומרו **וְלֹא אָבָה**, פירוש הגם שהיה מקום לשמוע מצד ענפי החטא שהיה בלעם נאחז בהם, אף על פי כן נתרצה ה' בלא טעם ולא שמע וגו'. ונתן הטעם, **כִּי אֶהְיֶה חַי**, פירוש לא לצד שהיית ראוי לדבר זה:

בזמן הסכנה צריך שמירה יתירה מהרהורי עבירות

כִּי תֵצֵא מִחֲנֶה עַל אֲרִיכָה וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דְּבַר רָע: (פג, ו). **כִּי תֵצֵא מִחֲנֶה וְגו'**. פירוש הגם שיש דקדוקי עבירות שה' לא יעניש עליהם, ואם יעניש יהיה עונש קל, מודיע הכתוב שבשעת הסכנה - שהוא בזמן שיוצאים על אויביהם, צריכין שמירה מכל דקדוקי עבירות, כאומרו **מִכָּל דְּבַר רָע** וגו', וכלל בתיבת **דְּבַר** גם סיבות שממנו יסובב הרע. והעיר במה שצוה סמוך לזה **כִּי יִהְיֶה בְּךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר** וגו', ואמרו רבותינו ז"ל (כתובות מו). ש'הרהורי עבירה ביום מביאין לידי קרי בלילה, ונתכוין הכתוב בסמיכות זה לומר, שעל כיוצא בזה יצו במאמר **וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל וְגו'**:

לזה אמר **בכסף** - לשון כסף, כי באמצעות תאות וכסף לבות בני אדם, ימכרו את נפשם ביד אויב, ורמזנו מזה בפסוק (ויקרא כה לו) **אֵת פְּסָפְדָּ לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנֶפֶשׁ וְגו'**. ואומרו **לֹא תִתַּעַמֵּר** כמו שתרגם אונקלוס 'לא תתגר', פירוש לא תגרה זה מחבלים המתגרים בנפש החוטאת, תחת אשר עניתה, כי החטא יקרא בערך הנפש עינוי:

במעשיה הרעים. וכשינוא היצר, אז יסכיל האדם בנפשו מה יפה ומה נעימה היא. ואמר **והשקת בה**, פירוש אז החשק שהיה לו בדברי היצר ודפיתויו, ילבישם בה לתקן לה המושכלות, ועולם הקיים שכולו טוב:

ואומרו **והבאתה אל תוך ביתך** לפי שעל ידי פיתוי הרע מתרחקת הנפש מהגוף, ושוכן חלק רע במקומה, כדרך אומרו (איוב יח ז) **טֶרֶף נִפְּשׁוֹ בְּאֶפֶס**. והגוף יקרא בית, על דרך אומרים (תענית יא). 'מי מעיד בלדס קורות ביתו' - שהוא הגוף (עיי' זוהר ח"ג רע"מ רעה). וכשנוא יצרו, יביא נפשו לתוך ביתו, ויקרא **בעל נפש**. ולהיות שהנפש שקנה מקום טמא, צריך לנקותה מתחלואי הרע הנדבק בה, שהוא בחינת **שער הראש**, והוא אומרו **וגלחה את ראשה**. גם בחינת הקליפה הרמוזה בלפרנים, אמר כנגדה - **ועשתה את צפרניה**, לשון תיקון, ותסיר מסוה הטומאה המתכסה בה - הנפש מרוח הטומאה, והוא אומרו **והסירה את שמלת שביה מעליה**, פירוש שקנתה מן ציטתה במקום טמא:

וזה יהיה על ידי מירוק החטאים ודרכי התשובה, והכנת הדעת מול אלהי ישראל כרוך הוא. ויבחר מקום מושב לה בית מיוחד לישראל שהוא בית המדרש, והוא אומרו **וישבה בביתך**, ותתודה בבכי על אשר מעלה באביה ואמה ועל פרידתה מהם, **אביה** זה הקדוש כרוך הוא, **אמה** היא כנסת ישראל (ברכות לה), **ירח ימים** זה שיעור המספיק לשב, או ירמוז לחודש המיוחד לתשובה שהוא חודש אלול:

ואחר כן תבוא אליה. פירוש אתה תכנס ליהנות מאורה, כסוד אומרו (משלי טז טו) **נֶפֶשׁ עֹמֶל עֲמָלָה לֹא**, ותסייעהו לעמוד בדרך הגאות, ותקרא אתה בעליה, שקנית אותה בכח מעשיך, והוא אומרו **ובעלתה**. גם ליום התחיה תהיה מיוחדת לך לחזור לגופך ותעמוד בה, והוא אומרו **והייתה לך לאשה**:

וחרר הכתוב לזוות על הנפש, שאם האיש לא נטה לבו לקוות להטיב לנפשו, ולהתעלם להאיר לה בעולם העליון, על כל פנים יזהר שלא יריע לה, כדרך שאמר שלמה (קהלת יב ז) **וְהָרִיחַ פֶּשֶׁדַּי אֶל הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נִתְּנָה**, ודרשו במסכת שבת (תקנב) 'תנה לו כמו שנתנה לך', והוא אומרו **אם לא חפצת בה ושלחתה לנפשה**, פירוש שלא תמסרנה ביד שצאי, אלא בת חורין ואין עליה יד מושל. או יראה על דרך מה שאמרו בזוהר (ח"ג סז) **בפסוק** (ישעי' לו טו) **נִפְּשֵׁי אֱוִיתֶיךָ בְּלִילָה**, שעל השכינה הוא אומר נפשי, והוא מה שרמז באומרו **ושלחתה לנפשה** - שהוא השכינה, שתחזור למקום שיצתה ממנו:

ואומרו **ומבור לא תמכרנה וגו'**, על דרך מה שדרשו בספר הזוהר (ח"ב כז) **בפסוק** (שמות כא ח) **לֹעַס נֶכְרִי לֹא יִמְשַׁל לְמִכְרָה**. ואומרו **בכסף**, לפי שאמר אדם איך ימשול אדם בנפשו למוכרה,

המחליך את היצה"ר עליו אינו יכול לשמוע מוסר

כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵר אֵינֶנּוּ שֹׁמְעֵי בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וַיִּסְרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם: (כא, יח)

ממליך בחוכו יצר הרע נשללת ממנו הידיעה והשמיעה מהנאמר אליו, כי היצר עומד על מפתח הלז ומונע הדברים מהגיע אל

כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ וְגו' **אֵינֶנּוּ שׁוֹמְעֵי**. צריך לדעת אומרו **אֵינֶנּוּ**, שהיה לו לומר אינו שומע. ואולי שצא להעיר, כי כשאדם

והוא אומרו **בי יהיה לאיש וגו' איננו שומע וגו'**, פירוש מושלל הוא בערך השמיעה, כי לא יגיעוהו הדברים מכל המונע היושב על מפתחי הלז, כאומרם ז"ל (ברכות סא.) |אמר רב ירר הרע דומה לזבוב ויושב בין שני מפתחי הלז:

הנפש, כי הם יחייבוהו ללכת משם. והמשלתי הדבר למלך שהיו שועריו גנבים ולסטים, והבאים לקבול לפני המלך מהם, היתכן שהשוערים ההם יוציאו להם רשות ליכנס, לחייבם למלך, כמו כן הדבר הזה:

החושך שבטו מלחנך בנו, בסוף בנו מורד בו

מבניהם, ומניחים אותם לעשות הטוב והישר בעיניהם, זה יסובב שגם בהם ימרו. וזה שיעור הכתוב **בי יהיה לאיש וגו'**, דע שאיננו שומע בקול הקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל, ולזה הגם שסרוהו לא ישמע אליהם, פירוש מלבד שלא יקבל לחזור מעבירות שבינו ובין המקום, עוד לו שלא ישמע אליהם:

בקול אביו ובקול אמו. טעם שהוצרך להזכיר אביו, ולא הספיק לומר בקולו – וחוזר לאביו שאמר שאמר בסמוך. העיר הכתוב כי בן סורר ומורה ליולדיו, יסובבהו כן היותו מורד באביו ואמו, שהם הקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל (ברכות לה:; זוהר ח"ב פה.), על דרך אומרו (משלי א ח) שָׁמַע בְּנִי מוֹסֵר אֲבִיךָ וְאִל פֶּטֶשׁ תּוֹרַת אִמְךָ, כי לפי שיוכלו חושכים שצטט

עונש החוטאים תלוי בקולר החכמים על שלא הוכיחום

וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת ותלית אתו על עין: לא תלין נבלתו על העין כי קבור תקברנו ביום ההוא כי קללת אלהים תלוי ולא תטמא את אדמתך אשר יי אלהיך נתן לך נחלה: (כא, כב-כג)

במרדו, ולא חזר בתשובה עד שמת בחטאו, והוא אומרו והומת. ותלה ה' חסרונו על החכם, כאומרו ותלית אתו על עין – זה החכם עץ עושה פרי (עיי' ב"ב טו.; זוהר ח"ג רב.), שהוא יטול עונשו, כי ה' ליווה להוכיח ולחזור ולהוכיח עד הכאה (וערכי טז.), וכמו שכתבנו בפרשת קדושים (ויקרא יט יז), וכשהוא העלים עינו מאיש זה עד שמת, מתחייב בו:

וכי יהיה באיש חטא וגו'. סמך פרשה זו לשלפניה, לפי שה' מסלסל סדר תיקון האדם, בתחילה העירו על עולמו כמו שפירשתי ברמז פרשת כי תלך (פסוקים י-יד), אחר כך העיר האב על הבן כמו שרמזנו בפסוק (יה) כי יהיה [לחיש] בן סורר וגו', וכאן העיר על חכמי הדור, לפקוח עין על עושי עול. והוא אומרו **בי יהיה באיש חטא משפט מות**, ונשאר עומד

אין להרהר אחר החכם ולבזותו

אלהים, שאם אינך עושה כן אתה מחלל שם שמים, וכאלו אתה נוגע בכבודו יתברך:

וגמר אומר **ולא תטמא את אדמתך**, יתבאר על דרך אומרם ז"ל (שבת קיט:) לא חרבה ירושלים אלא על שהיו מבזים בה תלמידי חכמים, שנאמר (ד"ה לו טז) וַיְהִיו מְלַעְצִים וגו'. ולזה כוה ה' שלא יסובבו בזיוי תלמיד חכם טומאת הארץ, בזיאת גוים בנחלת ה' ויטמאוה:

ואומרו לא תלין וגו'. בא לכוות להמון עם שלא ירהרו אחר החכם, על דרך אומרם (ברכות יט.) 'אם רחית תלמיד חכם שעבר עבירה בזו, אל תהרהר אחריו כלילה, שמא עשה תשובה' והעמידה ז'דלוי עשה תשובה. והוא אומרו **לא תלין נבלתו**, כי החטא יקרא גם כן נבילה, לא תהרהר אחריו כלילה שהוא זמן לינה אחת, על העין – שהוא תלמיד חכם, **בי קבור תקברנו** לאותו חטא מעל העין **ביום ההוא** עלמו, והטעם – **בי קללת**

הצדיקים צריכים להוכיח ולקרב את הנדחים מעם ה'

לא תראה את שור אחיך או את שני נדחים והתעלמת מהם השיב תשיבם לאחיה: ואם לא קרוב אחיך ולא ידעתו ואספתו אל תוף ביתך והיה עמך עד דרש אחיך אתו והשבתו לו: וכן תעשה לחמור וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל להתעלם: לא תראה את חמור אחיך או שורו נפלים בדרך והתעלמת מהם תקים עמו: (כב, א-ד)

שהוא הקדוש ברוך הוא, ויחס לו שם זה, להעיר אל מי מקדושו הוא מְנִיָּה, שהם הלדיקים, כמו שכתבנו:

ואומרו נדחים, על דרך אומרו (לעיל ד יט) וְנִדְחָתָּ וְהִסְתַּחֲוִיתָ לָהֶם וגו', שהעובר פי ה' יקרא נדח. ויו ה' לכל יתעלם, **אלא ישיבם לאחיו**, הוא אלהי עולם. וכפל לומר **השיב תשיבם**, נתכוון כי מתחילה ישיבם לדרך הטוב, וזוה יתקרבו אל אביהם שבשמים, והוא אומרו **תשיבם לאחיה:**

לא תראה את שור וגו'. פרשת זו באה לרמוז צפרטות חיוב התוכחות, שצריכין בני אל חי לדיקי עולם לעשות לעם ה'. והן אלה לדיקים יקראו לכל מעלתם אחים (זוהר ח"ג ז), כמו שהעירותיך (ויקרא יט יז) שכיניו זה הוא מדריגה היותר מעולה שכלל כניוים אשר יתכנו בהם יחידו עם (שמו"ר נב יא). ואותם כוה ה' כי **תראה את שור** – אלה הם בני אדם שנמשלו כבהמות, והם לֹאֹן קִדָּשִׁים (ויקרא לו נח), ולזה קראם **שור ושה**. אחיך –

שיראה בעיני אדם שעסק, כשיראה יסורין באים עליו באין עון, ידע כי כמו שראוי לו לעשות לא עשה, ועל זה ענשוהו:

ואומרו וענשו אותו מאה כסף, רמז למאה ברכות שחייב לצדך בכל יום, כמו שדרשו (מנחות מג): מאומרו (לעיל י יב) ועָפָה יִשְׁרָאֵל מֶה יִי אֱלֹהֶיךָ שָׁאֵל, 'אל תקרי מה אלא מאה', ופסוק זה בצעל תשובה נאמר, כאומרם בגמרא (בר"ר כא ו) 'אין ועתה אלא תשובה, דכתיב וְעָפָה יִשְׁרָאֵל מֶה יִי אֱלֹהֶיךָ שָׁאֵל וגו', ע"כ. שחייב להשתדל להשלימים:

ואומרו ונתנו לאבי הנערה, שכולן הם ברכות לה' שהוא **אבי הנערה**. ואומרו **כי הוציא שם רע על בתולת ישראל** – שהיא השכינה, שהיא כללות ישראל, והיא מדה העשירית שכוללת מאה, והיא נקראת תורה שבעל פה, כידוע לידועי חן:

ואומרו ולו תהיה וגו', פירוש הגם שאין חיוב בתלמוד תורה אלא קביעות עתים, אדם כזה שהוציא שם רע עליה, לריד לשקוד על דלתותיה כל היום וכל הלילה, **לא יוכל לשלחה כל ימיו**, וכזה מצינו להם לרבותינו ז"ל (ויק"ר כה א) שאמרו ש'בעל תשובה אם היה רגיל ללמוד דף אחד ילמוד שנים, וכן על זה הדרך'. וזה בעל תשובה משאר העבירות, אבל מוציא שם רע על התורה, משפטו **בל ימיו עמה יסב**, תורתו אומנתו:

ואומרו ואם אמת היה הדבר וגו', פירוש אם אירע כי תורה שלמד זה האיש וזמן זה שאין לה בתולים, היתה תורת מינות שלמדו לדוק ובייתוס (עיי' אבות דר"י פ"ה), ותורה כזו אין בה חוזק והיא חלק רע, לתורה כזו יא' ה' **לרמות בה אבן לפוקלה** ולחזקה, כאומרו **ומתה**. הגם כי הן הנה הדברים שילאו מפי הקדוש ברוך הוא, אף על פי כך הכונה לא כן הוא, וכבר אמרו ז"ל (גיטין מה): על 'ספר תורה שכתבו מין ישרא', **בי עשתה נבלה לזנות וגו' ובערת הרע**, כי זו תקרא חלק רע, ולריך ביעור:

בתולי הנערה, רמז חוזק ועליה והשגות רמות יושגו באמצעותה, ויתבצעו עלבונה בבית דין, כאומרו **השערה**. והוא מה שאמרו בזוהר (ח"ג פ.) כי 'עתיד הקדוש ברוך הוא לתבוע עלבונה של תורה', וכאומרם במשנה (אבות פ"ו מ"ב) 'אוי להם לבכיות מעלבונה של תורה':

והנה טענת העומד לתבוע עלבונה כתובה לפנינו, כאומרו **ואמר אבי הנערה אל הזקנים את בתי נתתי לאיש הזה לאשה**, פירוש לא נתתיה לעגנה בקרן זוית, אלא להתנהג עמה במנהג אשה, לבל יגרע שְׁאֵרָה פְסוּתָהּ וְעִנְיָהּ (שמות כא י), כמו שמפורשים שלשת הדברים בספר הזוהר (תיקונים ו כב): שכולם לריכין לתורה. **וישנאה** כאן רמז סיבת ההרחקה ממנה, שבהא ממזותה בחינה הנקראת שנאה:

ונתן טעם ההרחקה, מפני שלא מלא בה חוקף וחוזק, והוא אומר **והנה הוא שם עלילות וגו'**, לקדק לומר **והנה הוא**, להעיר כי אין זה אמת, שלא גרס לו אלא השונא האוכן בקרבנו, **ואלה בתולי בתי וגו'** והיו הדברים ברורים **כשמלה כמה מעלות וחוזק התורה**, שתחילת כל דבר כל העולם כלו בה נברא (עיי' זוהר הקדמה ח"א ה.), בשבילה נברא (עיי' ויק"ר כה ג), ובה מתקיים (שבת פח.), **וכל טובה האפונה לעולם הבא ואולרות החיים והטוב**, **נתנת בה**:

ואמר הכתוב כי זה יהיה משפט האיש הוא על פי בית דין, ראשונה **ויסרו אותו**, על דרך אומרים ז"ל (ברכות ה.) 'אם רואה אדם שסורין באים עליו וכו' יתלה בביטול תורה', פירוש על מה שצטל התורה, ונדחקו האחרונים בפירוש דבר זה בטענת הלא 'ביטול' עון גדול הוא, ולמה לא תלה בו עד שלא מלא, ויישוב הדבר הוא, לפי שאין שיעור למה שריך בעסק התורה, כאומרם (אבות פ"ב מט"ז) 'ואין אחת בן חורין להבטל ממנה', והגם

חומר נדרים

פי תדר נדר ליי אלהיך לא תאחר לשלמו פי דרש ידרשנו יי אלהיך מעמך ויהיה בך חטא: ובי תחדל לנדר לא יהיה בך חטא: מוצא שפתיך תשמור ועשית באשר נדרת ליי אלהיך נדבה אשר דברת בפיה: (כג, כד–כז)

לדקה – אומר **ובי תחדל לנדר**, הגם שאתה בא לידי מניעת נתינה האדקה, זה יסובב חסרון בממון אבל כך בודאי שלא יהיה חטא, והוא אומרו **לא יהיה בך חטא**:

ואומרו **מוצא שפתיך תשמור וגו'**. פירוש תמתין מלהוציא הגדר מפיו עד שתוכל לעשות, פירוש לקיים הגדר, אז תדור ותקיים הגדר סמוך לנדרך, והוא אומרו **ועשית באשר נדרת**. וכן היה הלל עושה, שהיה מציא קרבנו לעזרה ואמר וכו' (פסחים סו:). או שיעור הכתוב הוא על זה הדרך **מוצא שפתיך תשמור מלדבר**, ותעשה כאלו נדרת לה' **אלהיך** הגם שאינו אלא **נדבה**, והוא אומרו **באשר נדרת נדבה** אשר נדבה רוחך, כי משמעות **נדבה** היא בלב, כאומרו (שמות כה ב) **אֶשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוֹ, נִדְבָה רִחוֹ** (שם לה כא):

ויהיה בך חטא וגו'. פירוש על דרך אומרים ז"ל (שבת לב): 'בעון נדרים מתים אשתו וזניו של אדם' ע"כ. והוא אומרו **ויהיה בך חטא** לשון חסרון, שעל ידי איחור הגדר יחסר ממנו אשתו שהיא כגופו (ברכות כד.), או זרעו שהוא גם כן חלק ממנו:

ואומרו **ובי תחדל לנדר לא יהיה בך חטא**, יתבאר גם כן על דרך אומרים ז"ל (גיטין ז.) 'אם רואה אדם שנכסיו מאומאמים יעשה מהם לדקה', ועוד אמרו (כתובות סו:) 'מלח ממון חסר'. והנה לפי שחביב על האדם ממנו אין נוח להוציאו, ולזה תבא הסברה לאדם להתחכם לנדר נדר לה', שבה יהיה לו נוח הראון לתת מנכסיו, לזה בא דבר מלך והודיעו היואל היואל מחשק ביטול הגדר, והיואל מחשק מניעת נתינת לדקה כפי המתחייב. ואמר כנגד איחור הגדר – שזה יסובב שיהיה החסרון בו, וכנגד מניעת נתינת